

Верховна Рада України
Комітет з питань здоров'я нації, медичної допомоги
та медичного страхування
01008 м. Київ, вул. М. Грушевського, 5
radutskyi@rada.gov.ua
marchenko-d@v.rada.gov.ua

Копія: Кабінет міністрів України
01008 м. Київ, вул. М. Грушевського, 12/2

Від _____

Заява

щодо проекту Закону “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення прав та інтересів дітей, а також осіб, визнаних недієздатними, у сфері охорони здоров'я”

На офіційному сайті Верховної Ради України розміщено законопроект № 3625 від 10.06.2020 р. про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення прав та інтересів дітей, а також осіб, визнаних недієздатними, у сфері охорони здоров'я.

Законопроектом вносяться зміни до Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» (далі – Закон), згідно з якими: вводиться поняття «уповноважені особи», яких визначають законні представники пацієнтів віком до 14 років для надання згоди на медичне втручання у разі встановлення Кабінетом Міністрів України карантину, встановлення режиму надзвичайної ситуації або введення воєнного чи надзвичайного стану; змінюється порядок надання згоди на медичне втручання законними представниками, а також встановлюється можливість здійснення медичного втручання за згодою органу опіки та піклування у разі, якщо це може мати для пацієнта тяжкі наслідки, у пацієнта відсутній законний представник.

Згідно з ч. 6 ст. 43 Закону в новій редакції «згоду на медичне втручання за зверненням лікаря надає орган опіки та піклування у встановленому Кабінетом Міністрів України порядку в разі, якщо законний представник пацієнта чи уповноважена ним особа не дає згоду на медичне втручання або дає відмову від нього, і це може мати для пацієнта тяжкі наслідки, у пацієнта відсутній законний представник».

Запропонована редакція правової норми суперечить основним положенням Конституції України та Конвенції про захист прав і основоположних свобод, принципам

правової держави, містить ряд ризиків, які при її застосуванні можуть вплинути на основні права особи.

У першу чергу зазначаю, що законопроектом **не визначається поняття тяжких наслідків**, при наявності яких згоду на медичне втручання за зверненням лікаря може надавати орган опіки і піклування. Відсутність такого визначення надає можливість лікарю, органам опіки та піклування тлумачити на власний розсуд, при яких тяжких наслідках можливе медичне втручання без згоди законного представника, а особі пацієнта та законного представника не надає змоги прогнозувати свою поведінку та її наслідки. Це порушує принцип правової визначеності як основний принцип верховенства права, закріплений у ст. 6 Конституції України. На важливість дотримання принципу правової визначеності неодноразово звертав увагу Конституційний Суд України, який у своєму рішенні вказав: «елементами верховенства права є принципи рівності і справедливості, правової визначеності, ясності і недвозначності правової норми, оскільки інше не може забезпечити її однакове застосування, не виключає необмеженості трактування у правозастосовній практиці і неминуче призводить до сваволі (абз. 2 пп. 5.4 п. 5 мотивувальної частини рішення від 22 вересня 2005 року № 5-рп/2005).

Можливість надання згоди на медичне втручання органом опіки та піклування є втручанням органів державної влади в особисте життя особи, яке може призвести до невинуватених наслідків і яке не можна вважати обґрунтованим та можливим в правовій демократичній державі. По суті, таким чином створюються умови для примусового медичного лікування та нав'язування суб'єктивної думки лікаря щодо наслідків хвороби як єдиної можливої. Роль держави у сфері охорони здоров'я повинна бути у створенні умов, які б забезпечували належну медичну допомогу і медичний догляд у разі хвороби, проте не може бути у нав'язуванні медичного втручання.

Конвенція про захист прав і гідності людини щодо застосування біології та медицини від 4 квітня 1997 року визначила основні вимоги щодо захисту прав людини в медичній сфері, зокрема:

- інтереси та благополуччя окремої людини превалюють над виключними інтересами усього суспільства або науки (ст. 2);
- будь-яке втручання у сферу здоров'я може здійснюватися тільки після добровільної та свідомої згоди на нього відповідної особи (ст. 5);
- думка неповнолітньої особи враховується як визначальний чинник, важливість якого збільшується пропорційно віку та ступеню зрілості цієї особи (ст. 6).

У Загальній декларації про біоетику та права людини від 19 жовтня 2015 року визначено:

- будь-яке медичне втручання в профілактичних, діагностичних або терапевтичних цілях має здійснюватися лише за попередньої, вільної і інформованої згоди відповідної особи на основі належної інформації (ст. 6);
- відповідно до внутрішнього законодавства особливий захист повинен забезпечуватися особам, що не володіють правоздатністю давати згоду: а) дозвіл на проведення досліджень і медичну практику слід отримувати, виходячи з найкращих інтересів відповідної особи і відповідно до внутрішнього законодавства. Разом з тим необхідно, щоб відповідна особа в максимально можливій мірі брала участь в процесі прийняття рішень щодо згоди, а також відкликання згоди (ст. 7).

Запропонована законопроектом норма щодо втручання органів державної влади в особисте життя особи (а саме – надання згоди на медичне втручання органом опіки та піклування при відсутності згоди законного представника) суперечить Конституції України, у ч. 1 ст. 32 якої визначається, що «ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, **крім випадків, передбачених Конституцією України**». Згідно з рішенням Конституційного Суду України, «право на приватне та сімейне життя є засадничою цінністю, необхідною для повного розквіту людини в демократичному суспільстві, та розглядається як право фізичної особи на автономне буття незалежно від держави, органів місцевого самоврядування, юридичних і фізичних осіб» (абз. 4 п. 3.1 рішення № 2-рп/2012 від 20 січня 2012 року). Право на життя та право на здоров'я є особистими правами людини, які є *природними* і не пов'язані з належністю людини до громадянства, а тому не можна вважати можливим тотальне втручання держави у здійснення цих прав. Ці права мають *абсолютний характер*, є невід'ємними та *не можуть бути обмежені*.

Право на приватне та сімейне життя захищається Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод, ст. 8 якої встановлено: «кожен має право на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції. Органи державної влади не можуть втручатись у здійснення цього права, за винятком випадків, коли втручання здійснюється згідно із законом і є необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб».

При вирішенні справ про порушення ст. 8 Конвенції Європейський Суд з прав людини застосовує трискладовий тест, відповідно до якого *втручання в право на приватне життя повинно бути передбачено в законі, бути необхідним у демократичному суспільстві та переслідувати законну мету*. У справі «Прітті проти Сполученого Королівства» від 29 квітня 2002 року ЄСПЛ встановив, що «навіть у разі, коли дії людини небезпечні для її здоров'я або коли вважають, що вони загрожують її життю, у своїй практиці органи Конвенції розглядають застосування державою примусових або кримінальних заходів як посягання на приватне життя заявника, що підпадає під сферу застосування пункту 1 статті 8 і має виправдовуватися у світлі другого пункту» (п. 62 рішення). У справі «Гласс проти Сполученого Королівства» від 9 березня 2004 року ЄСПЛ встановив, що рішення органів влади не брати до уваги заперечення заявниці проти запропонованого медичного заходу, за умов відсутності відповідного судового санкціонування, призвело до порушення статті 8 Конвенції (п. 83 рішення). У п. п. 66-68 рішення у справі «Мелоун проти Сполученого Королівства» від 02.08.1984 року ЄСПЛ зазначив, що закон повинен бути належним чином доступним і передбачуваним, тобто *сформульованим достатньо точно*, щоби громадянин міг – з належною допомогою, в разі необхідності – погоджувати з ним свою поведінку; для виконання цих вимог національне право має передбачати належний *правовий захист від свавілля* і відповідно встановлювати з достатньою чіткістю *межі повноважень*, наданих компетентним органам влади, та порядок їхньої реалізації. Проте законопроектом не враховані зазначені позиції ЄСПЛ, не передбачаються межі повноважень органів державної влади щодо надання згоди на медичне втручання, гарантії для особи, яка зазнає шкоди внаслідок такого втручання, тобто жодного правового захисту від свавілля органів державної влади.

Обов'язки щодо виховання та розвитку дитини в Україні повністю покладені на її батьків. Статтями 11, 12, 14, 23-1 Закону України «Про охорону дитинства» визначено,

що сім'я є природним середовищем для фізичного, духовного, інтелектуального, культурного, соціального розвитку дитини, її матеріального забезпечення і несе відповідальність за створення належних умов для цього; що кожна дитина має право на проживання в сім'ї разом з батьками або в сім'ї одного з них та на піклування батьків; що батьки або особи, які їх замінюють, мають право і зобов'язані піклуватися про її здоров'я.

Батьки або особи, які їх замінюють, несуть відповідальність за порушення прав і обмеження законних інтересів дитини на охорону здоров'я та ухилення від виконання батьківських обов'язків відповідно до закону. У разі відмови від надання дитині необхідної медичної допомоги, якщо це загрожує її здоров'ю, батьки або особи, які їх замінюють, несуть відповідальність згідно з законом. Діти та батьки не повинні розлучатися всупереч їх волі, за винятком випадків, коли таке розлучення необхідне в інтересах дитини і цього вимагає рішення суду, що набрало законної сили. Під час вчинення дій, пов'язаних з розлученням дитини з одним або обома батьками, а також інших дій, що стосуються дитини, в порядку, встановленому законом, судом заслуховується думка та побажання дитини.

Держава надає батькам або особам, які їх замінюють, допомогу у виконанні ними своїх обов'язків щодо виховання дітей, захищає права сім'ї, сприяє розвитку системи послуг з підтримки сімей з дітьми та мережі дитячих закладів. Медичні працівники у разі критичного стану здоров'я дитини, який потребує термінового медичного втручання, зобов'язані попередити батьків або осіб, які їх замінюють, про відповідальність за залишення дитини в небезпеці. Усі дії щодо дитини, яка перебуває у складних життєвих обставинах, спрямовуються на захист прав та інтересів дитини, усунення причин таких обставин і забезпечення безпечних умов її утримання та виховання, надання їй та її батькам комплексу необхідних послуг та соціальної допомоги.

У пояснювальній записці до законопроекту №3625 від 10.06.2020 зазначено, що потребує розв'язання проблема наявності для дітей рівних можливостей щодо “виживання та шансів прожити довге здорове життя”, що “неврегульованим залишається питання забезпечення найкращих інтересів дітей, стан здоров'я яких потребує медичного втручання, проте законні представники дитини відмовляються від такої допомоги, зокрема, із релігійних переконань, погоджуючись на смерть або каліцтво дитини, або коли взяти у них відповідну згоду неможливо”. Водночас, як повідомляє Міністерство охорони здоров'я України (Додаток 1), принаймні протягом останніх 10 років офіційна статистична звітність щодо випадків, коли нездійснення термінового медичного втручання загрожувало здоров'ю дитини, але батьки або особи, які їх замінюють, відмовились від втручання, не ведеться. Отже, підстави внесення змін до закону з метою впливу на рішення батьків або осіб, які їх замінюють, щодо термінового медичного втручання, відсутні.

Сімейним кодексом України визначено: батьки зобов'язані виховувати дитину в дусі поваги до прав та свобод інших людей, любові до своєї сім'ї та родини, свого народу, своєї Батьківщини; батьки зобов'язані піклуватися про здоров'я дитини, її фізичний, духовний та моральний розвиток; батьки зобов'язані забезпечити здобуття дитиною повної загальної середньої освіти, готувати її до самостійного життя; батьки

зобов'язані поважати дитину (ст. 150 СК). При цьому батьки мають право на самозахист своєї дитини, повнолітніх дочки та сина (ст. 154 СК). А тому й вся відповідальність за здоров'я дитини є відповідальністю батьків. І саме батьки нестимуть весь тягар по догляду за дитиною, яка через професійну недбалість внаслідок медичного втручання втратить здоров'я, а тому й вирішувати про застосування методів лікування повинні батьки за наявності повної інформації про наслідки.

За даними дослідження, проведеного фахівцями ДУ «Інститут громадського здоров'я ім. А.Н. Марзєєва НАМН України», в сучасній Україні лікарські помилки становлять значну частину серед причин смерті пацієнтів. Цитати: «Окремі дослідники ненавмисну шкоду пацієнтам ставлять на третє місце серед причин смерті у світі. Останні дані свідчать про те, що 134 мільйони несприятливих подій трапляються щороку через небезпечну допомогу у лікарнях країн з низьким і середнім рівнем доходів населення, що призводить до 2,6 мільйонів випадків смерті щорічно. ... Щорічно стаціонарну медичну допомогу отримують близько 10 млн громадян України, понад 100 тисяч з них помирають під час отримання цієї допомоги. Більше третини серед цих померлих – особи непенсійного віку. Про проблеми безпеки пацієнтів в Україні може свідчити стрімке зростання останніми роками показників стаціонарної та особливо післяопераційної летальності. В окремих районних лікарнях післяопераційна летальність зросла у десятки разів. Не є винятком і клінічні лікарняні заклади, сертифіковані за міжнародними стандартами якості.... **За попередніми, дуже консервативними оцінками, елементарні організаційні заходи щорічно могли би запобігти понад 10 тисячам смертей, що стаються під час надання стаціонарної медичної допомоги**» [Сердюк А.М., Скалецький Ю.М., Ріган М.М. Концепція формування стратегії запобігання дефектам надання медичної допомоги у вітчизняній системі охорони здоров'я. - Довкілля та здоров'я. Науковий журнал. - Вип. 1 (94), 2020. - С. 5, 6. - Електронний ресурс. Режим доступу: <http://www.dovkil-zdorov.kiev.ua/env/94-0004.pdf>]. У цій ситуації неприпустимим є ставлення думки лікаря (і тим більше, працівника служби опіки), який, можливо, вперше бачить конкретну дитину, об'єктивнішою за думку матері або батька дитини, які виховували дитину з моменту її народження та мають набагато більше знань про її фізичний і психічний стан, реакцію на певні речовини тощо.

Згідно з ч. 2 ст. 55 Конституції України, «кожному гарантується **право на оскарження** в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб». Право на оскарження неправомірних рішень і дій працівників, закладів та органів охорони здоров'я наявне у п. 1 ч. 1 ст. 6 Закону. Проте законопроектом практично анулюється зазначене право на оскарження, оскільки рішення про медичне втручання може бути виконане значно раніше від закінчення процесу його оскарження.

Законопроектом також пропонуються новації, згідно з якими *«згода пацієнта, його законного представника чи уповноваженої ним особи на медичне втручання не потрібна лише у разі: наявності ознак прямої загрози життю пацієнта за умови неможливості отримання з об'єктивних причин згоди на таке втручання від самого пацієнта, його законних представників чи уповноважених ними осіб, відсутності у пацієнта законного представника, відібрання від батьків пацієнта віком до 14 років у зв'язку із загрозою його життю та здоров'ю, тимчасового влаштування пацієнта віком до 14 років у зв'язку із залишенням його без батьківського піклування»* (ч. 3 ст. 43 Закону в новій редакції). З цього приводу звертаю увагу, що відповідно до ст. 170 Сімейного кодексу України **«суд може**

постановити рішення про відібрання дитини від батьків або одного з них, не позбавляючи їх батьківських прав, у випадках, передбачених пунктами 2-5 частини першої статті 164 цього Кодексу, а також в інших випадках, якщо залишення дитини у них є небезпечним для її життя, здоров'я і морального виховання. У цьому разі дитина передається другому з батьків, бабі, дідові, іншим родичам – за їх бажанням або органу опіки та піклування». Таким чином, відібрання дитини від батьків можливе тільки за рішенням суду, при цьому дитина передається другому з батьків, бабі, дідові, іншим родичам - за їх бажанням або органу опіки та піклування. І тому у дитини є особи, які наділені правами та обов'язками щодо її виховання, а також відповідають за її життя та здоров'я. Встановлення правової норми у новій ч. 3 ст. 43 Закону, за якої згода на медичне втручання щодо такого пацієнта не потрібна, є порушенням відповідних прав особи до 14 років, а також її законних представників.

Заперечення викликає і введення законопроектом поняття **«уповноважених осіб»**, яких визначають законні представники пацієнтів віком до 14 років для надання згоди на медичне втручання у разі встановлення Кабінетом Міністрів України карантину (ч. ч. 1, 2 ст. 43 Закону в новій редакції). Поняття таких уповноважених осіб в сімейному законодавстві відсутнє, а тому й їх правовий статус не визначено. У зв'язку з цим такі *уповноважені особи не несуть відповідальності за свої діяння по відношенню до дитини, щодо якої вони надають згоду на медичне втручання*. Взагалі незрозумілою є позиція авторів законопроекту надати можливість уповноваженим особам неповнолітньої особи надавати згоду на медичне втручання, оскільки у такому разі виникає питання, з яких причин у цей час будуть відсутні у особи законні представники, які повинні виконувати свої обов'язки з виховання дитини.

Вважаю, що у чинному законодавстві достатньою мірою врегульовані питання надання згоди на медичне втручання, у тому числі й законними представниками, а також можливість медичного втручання у разі наявності ознак прямої загрози життю пацієнта за умови неможливості отримання з об'єктивних причин згоди на таке втручання від самого пацієнта чи його законних представників (ст. 43 Закону). Пропоновані зміни до зазначених положень Закону є необґрунтованими і недоцільними.

Звертаю також увагу, що Міністерством юстиції до проекту акта було висловлено зауваження щодо його неузгодженості з актами такої ж юридичної сили та нормами Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практиці Європейського суду з прав людини (п. 7 пояснювальної записки до проекту). Це свідчить про те, що такий законопроект не можна подавати на розгляд.

Вимагаю у разі надходження законопроекту на розгляд комітету відхилити даний законопроект як такий, що порушує основоположні права людини, становить загрозу маніпулювання батьками дитини з боку медичних працівників та працівників органів соціального захисту населення, а відтак може спричинити зростання корупції в сферах надання медичної допомоги та соціального захисту, є неконституційним та не має належного обґрунтування пропонованих новацій.

Дата

Підпис

Додатки:

1. Скріншот відповіді МОЗ України на запит публічної інформації щодо нездійснення медичного втручання до дітей за наявності відмови батьків на платформі "Доступ до правди".

Додаток 1. Скріншот відповіді МОЗ України на запит публічної інформації щодо нездійснення медичного втручання до дітей за наявності відмови батьків на платформі "Доступ до правди". Режим доступу <https://drive.google.com/file/d/1YsZmBayRgemK5XAbwwAjSZDwglZA2fvl/view>

0 ... термінового медичного втручання.pdf Открыть с помощью...

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
(МОЗ України)
вул. М. Грушевського, 7, м. Київ, 01601, тел. (044) 253-61-94, E-mail: moz@moz.gov.ua,
web:<http://www.moz.gov.ua>, код ЄДРПОУ 00012925

№ _____ На № _____ від _____

Наталія Слободянюк
e-mail: foi+request-70517-34d830df@dostup.pravda.com.ua

Департамент реалізації політик Міністерства охорони здоров'я України розглянув Ваш запит на інформацію щодо кількості відмов від термінового медичного втручання та повідомляє.

За інформацією ДЗ «Центр медичної статистики МОЗ України» запитувана Вами інформація не передбачена офіційною статистичною звітністю.

**Директор Департаменту
реалізації політик**

А. Гаврилюк

30 1161200580571 00001

Страница 2 из 2 — 🔍 +

Кількість відмов від термінового медичного втручання

Від: Слободянюк Наталія
До: Міністерство охорони здоров'я

 Міністерство охорони здоров'я не володіють запитаною інформацією.

Слободянюк Наталія 16 червня 2020

 Доставлено

Доброго дня!

На підставі статей 1, 13, 19, 20 Закону України «Про доступ до публічної інформації» від 13 січня 2011 року, які надають право звертатись із запитами до розпорядників інформації щодо надання публічної інформації, прошу надати наступну інформацію (наступні документи):

кількість зареєстрованих протягом останніх 10 років, у розрізі по роках, випадків, коли нездійснення термінового медичного втручання загрожувало здоров'ю дитини, але батьки або особи, які їх замінюють, відмовились від втручання.

Якщо Міністерство охорони здоров'я не володіє запитуваною інформацією, прошу направити цей запит належному розпоряднику з одночасним повідомленням про це запитувача.

З повагою Слободянюк Наталія

http://dostup.pravda.com.ua/request/kilkist_vidmov_vid_tier Посилання

Страница 1 из 2 — 🔍 +